

активізація процесу підготовки молодших спеціалістів, яка передбачає пошук управління діяльністю студентів, спонукання їх до енергійного, цілеспрямованого навчання, подолання пасивності та стереотипності студентів за рахунок професійної орієнтації викладання загальноосвітніх та спеціальних дисциплін. Під час підготовки дипломних проектів, виконання розрахунково-графічних робіт студенти повинні користуватися реальними вихідними матеріалами та новітніми інформаційними технологіями. Досвід багаторічної роботи в технічному коледжі доводить, що завдяки автоматизації нетворчих, рутинних операцій пошуку необхідної інформації зростає творчий компонент, ефективність та продуктивність професійної підготовки молодших спеціалістів. На жаль, упродовж останніх років вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації дедалі менше виконують функцію якісної підготовки конкурентоздатних кадрів для суперсучасних, найновіших технологій, хоча зростає кількість підготовлених економістів, менеджерів, правників. Частково це можна пояснити сучасним станом економіки країни, що призводить до щорічного поповнення армії безробітних молодшими спеціалістами технічного профілю.

Практика свідчить, що система освіти завжди оперативно реагувала на поточні, нагальні вимоги суспільства. Сучасні тенденції розвитку економіки України, майбутня європейська асоціація вимагають підготовки компетентних молодших спеціалістів технічного профілю з високим рівнем фахової підготовки, які здатні працювати в нових умовах економічного і соціального розвитку країни.

Література

1. Хуторской А.В. «Ключевые компетенции. Технология конструирования» - Народное образование, №5, 2003 г.
2. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты // Интернет-журнал «Эйдос». – 2002. – 23 апреля. <http://eidos.ru/journal/2002/0423.htm>.

Немцева Н.С.

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Згідно із Національною доктриною розвитку створення України, головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної особи як громадянина, формувати покоління, здатне навчатися упродовж усього життя, створювати і розвивати цінності громадянського суспільства. Реалізація ідей Доктрини потребує створення відповідного культурного середовища в освітніх закладах.

Слід зазначити, що питання про зміст і сенс поняття середовища останнім часом активно обговорюється ученими В. Козиревим, Н. Криловою, В. Петровою, О. Шахматовою та ін. Так, гуманітарне середовище вnz у розумінні В. Козирева може бути розглянуте як цілісність, що розвивається, містить пере-

думови, які сприяють ціннісно-смісловому входженню людини в культуру і, в даному випадку, сприяючі продуктивній підготовці фахівця. Із цим визначенням не можна не погодитися, оскільки в ньому відбитий цілісний характер середовища, а також його роль у професійному становленні майбутнього спеціаліста. У зв'язку із цим вважаємо необхідним звернути увагу на висловлювання В. Левіна про те, що освітнє середовище - це система впливів і умов формування особи за заданим зразком, а також можливостей для її розвитку, що знаходяться в соціальному і просторово-предметному оточенні.

Освітнє середовище, на думку В. Петрової, поступово переростає в життєвий повсякденний устрій (звичні культурні стосунки), яке включає: буття (звичне вживання) культурних неписаних норм життєдіяльності співтовариства, традицій і прийнятих співтовариством вnz правил, зразків поведінки, що найчастіше реалізується на рівні спілкування; дія встановлених норм самоорганізації і самоврядування (закони громадян співтовариства вnz, спільно розроблені і прийняті суб'єктами освітнього процесу для регулювання усієї життєдіяльності у вnz); ці норми і закони працюють на рівні забезпечення діяльності навчальних колективів, асоціацій, майстрових і окремих груп; захід – звичка культурних форм індивідуальної і спільної діяльності викладачів і студентів, які відповідають їх спільним інтересам і спрямовані на підтримку культурного самовизначення, культурної ідентичності, їх творчої самореалізації.

Як показує аналіз психолого-педагогічної літератури, можна навести як приклад два явища нашого життя - культуру і освіту - у вигляді взаємозв'язку: культура є умова освіти, освіта є умова культури. Ця позиція дозволяє нам вважати за доцільне використання терміну "культурно - освітнє середовище вnz", підкреслюючи тим самим їх постійну єдність.

У рамках нашого дослідження особливу актуальність набуває наступна позиція. Пов'язана з розглядом середовища (К. Абульханова-Славська, Л. Виготський, Н. Крилова, Н. Селіванова, Р. Серезникова та ін.) як складної і неоднозначної системи умов розвитку особистості, з одного боку, супротивна їй, а з іншого боку, змінювана діями і вчинками самого студента. При аналізі системи "студент-середовище" положення студента розглядається як центральне. Як відмічає Г. Щедровицький, у взаємовідношенні організму з середовищем "два члени відношення вже рівноправні"; суб'єкт є первинним і початковим, середовище задається за відношенням до нього як щось, що має ту або іншу значущість для організму.

Висловлена позиція доповнюється думкою Н. Криловою про те, що опозиція "середовище-людина" розрізняється за характером і формам - вона може бути непрямую і малопомітною, може маскуватися і приймати абсурдні форми, проте вона завжди стимулює потребу кожного члена співтовариства зберігати і охороняти свою індивідуальність, свободу і суверенність свого буття і його постійну активність.

Ці висловлювання вказують, що середовище має певну значущість для кожної людини, від якої багато в чому залежить його розвиток в ній.

Сучасна філософія освіти не розглядає середовище як вирішальний чинник

індивідуального розвитку. Середовище представляється складною системою, що включає людину, яка своїми діями і вчинками активізує, будує ті або інші елементи середовища і тим самим ніби створює її для себе шляхом проб і помилок. Йдеться про складнішу і різноманітнішу, суперечливішою, взаємозалежною і, головне, не площинною, а просторово-об'ємному зв'язку індивіда із оточенням.

Вивчення літератури з цієї проблеми (В. Андрєєв, Г. Батищев, Н. Бердяєв, Т. Георгієва, М. Коул, Н. Крилова, В. Розін, В. Ясвін ін.) дозволило виділити основні напрями дослідження культурно-освітнього середовища :

- визначення сенсу культури, що є теоретичною основою вивчення культурного середовища внз;
- вивчення різних аспектів освіти, що є теоретичною основою вивчення освітнього середовища.

Це, у свою чергу, визначає логіку методологічного аспекту дослідження : культура - культурне середовище, освіта - освітнє середовище, сенс і компонентний склад культурно-освітнього середовища внз як чинника професійного становлення студентів. Ефективне рішення створення культурно-освітнього середовища внз неможливо без глибокого розуміння того, що таке культура, без розробки культурологічного метапринципу в дослідженні. І це не випадково, бо навіть саме поняття "культура" дуже близько таким основним поняттям педагогіки, як освіта і виховання. Як вказують автори (А. Арнольдov, Б. Гершунський, М. Мід, Е. Орлова та ін.), культура - також набір культурних засобів і технологій діяльності, що передаються з покоління в покоління, розвиваються ними; основна умова і процес включення людей в співтовариство. Культура - це і картина світу, особливості світосприйняття і світопояснення. Н. Крилова пропонує наступне філософське розуміння: культура - це сума духовних досягнень і пам'ять людства; творче самовираження людей (результат і процес творчості); сукупність загальнозначущих сенсів, знаків і символів; система норм і зразків поведінки, що існують в суспільстві; основа соціальної поведінки, успадкована від попередніх поколінь (мова, теоретичні ідеї, повсякденні культурно організовані види діяльності); спосіб життя або життєдіяльності, а також їх контекст; сукупність матеріальних і духовних цінностей; щільність досвіду; досягнення особи, що залучаються нею і що залучають її до суми загальнолюдських досягнень .

Важливим, як показує аналіз теорії культури (А. Арнольдov, В. Козирев, Н. Крилова, В. Лекторський, С. Моложавий та ін.), є питання про її основні функції . Серед них учені виділяють головні:

- 1) перетворююча, та, що відповідає необхідності пристосовувати природу, включаючи і природу самої людини, до потреб суспільства;
- 2) організаційна, та, що відповідає необхідності створення моделі майбутнього;
- 3) пізнавальна, та, що забезпечує накопичення і поглиблення знань про об'єктивні закони буття;
- 4) ціннісно-орієнтаційна, та, що відповідає необхідності консолідації суспільства єдиними ідеалами, оцінками, нормами;

5) комунікативна необхідність забезпечувати спілкування людей усіма доступними для цієї культури засобами, що має на увазі;

6) соціальна, та, що відповідає потребам кожної соціальної системи формувати людей по її образу і подібності;

7) регулююча, дозволяє корелювати громадські стосунки і поведінка людини відповідно до норм, прийнятих в цьому соціумі;

8) гуманістична, припускає формування особи у відповідних умовах;

9) адаптивна, така, що відповідає необхідності встановлювати відповідність між собою і умовами зовнішнього середовища в цілях самозбереження.

Як доведено ученими (Г. Батищев, А. Валицька, Л. Виготський та ін.) в усіх варіантах освіта в тій або іншій мірі поєднуються з культурою або ж складає її органічну частину. Освіта можна, загалом, визначити як процес, систему і інститут, що забезпечують засвоєння знань, орієнтацій і досвіду, накопиченого в суспільстві. Освіта носить різноманітний характер - від домашнього навчання дитини грамоті до самоосвіти через читання книг, подорожі та ін. Проте його найбільш суттєвим компонентом є соціальний інститут, що створюється системою освіти, різними навчальними закладами.

Усе це дозволяє нам стверджувати, що вищий навчальний заклад є тим середовищем, в якому відбуваються все вище названі процеси.

Зупинимось дещо детальніше на загальнопедагогічних основах освіти, що визначаються його культурологічним початком.

Освіта – це процес передачі накопичених поколіннями знань і культурних цінностей. Зміст освіти черпається і поповнюється із спадщини культури і науки, а також з життя і практики людини. Тобто освіта є соціокультурним феноменом і виконує соціокультурні функції.

Існують різні погляди на зміст терміну "освіта". И. Лернер констатує: "Освіта, чіткого визначення якої в літературі немає, але яке в той же час різноманітно, є явище діяльності за визначенням і формуванням образу людини і його місця у світі (є багато інших близьких визначень)". Це розуміння суті освіти точно відповідає семантиці це слова і, як видно, включає смислові структури, безпосередньо пов'язані з культурою суспільства. Слово "освіта" охоплює такі семантичні поля: а) процес створення, породження чогось нового, б) формування чого-небудь згідно із заданим зразком. За відношенням до звичного слововживання типу "шкільна освіта", "народна освіта", "система освіти" і ін. воно перетворилося на номіналізацією, за якою вже майже не недоглядає первинний сенс процесу, що розгортається.

Дійсно, в Законі України "Про освіту" акцент поставлений прагматично: під освітою розуміється "цілеспрямований процес виховання і навчання на користь людини, суспільства, держави, що супроводжується констатацією досягнення громадянином (що навчається) встановлених державою освітніх рівнів (освітніх цenzів)".

Різні значення слова "освіта" розглядаються також І. Богдановою: "Коли ми говоримо про освіту, маємо на увазі:

- відбиток на людині слідів повчальних і виховних технологій, практик і

ситуацій, через які він пройшов під час свого життя;

- освіту як особливу сферу, що існує в суспільстві разом із іншими сферами, : господарства, проектування і тому подібними, - і що забезпечує відтворення цього суспільства, підготовку нових його членів.

- освіта як особливий метод в педагогічній роботі;

- освіта як особливий історичний тип культурного змісту".

При цьому важливо пам'ятати, що цей "зразок" завжди носить соціально обумовлений характер. Як відмічає К. Ушинський: "В основі особливої ідеї виховання у кожного народу лежить, звичайно, особлива ідея про людину, про те, який має бути людина за поняттями народу у відомий період народного розвитку. Кожен народ має свій власний ідеал людини і вимагає від свого виховання відтворення цього ідеалу в окремих особах" .

Таким чином, підводячи підсумок, зазначимо, що культура і освіта виступають провідними чинниками громадського прогресу, розвитком цивілізації і особи. Така їх взаємозв'язок дозволяє нам надалі говорити про взаємозв'язок культурної і освітньої середовищ у рамках вищого навчального закладу, інтегрувати їх в одну культурно-освітнє середовище внз.

Павлова В.А.

ПРО ПРАКТИЧНУ ПІДГОТОВКУ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ НАПРЯМІВ

Одне з основних завдань вищого навчального закладу полягає у підготовці студентів до майбутньої трудової діяльності. З одного боку – це озброєння їх основами знань, необхідними в роботі, а з іншого – формування професійних умінь та навичок. Тому практична підготовка студентів-економістів у Дніпропетровському університеті імені Альфреда Нобеля полягає у поєднанні сформування знань, умінь і навичок щодо специфіки тієї чи іншої професії та проходження різного виду практик на підприємствах і організаціях.

Звичайно, кожна професія потребує оволодіння специфічними вміннями. Для економічних напрямів підготовки, де робота фахівця пов'язана в основному з вирішенням практичних завдань і прийняттям певних рішень в тих чи інших ситуаціях, а успіх полягає у здатності використовувати набуті знання у мінливих умовах виробництва, практична підготовка особливо важлива. Економіст як аналітик повинен уміти планувати свою діяльність, приймати оперативні рішення на основі аналізу ситуації, контролювати хід результатів праці. Уміння формуються в процесі повторення багато разів відповідних завдань з певних дисциплін. Для вирішення цієї проблеми в університеті у минулому навчальному році було затверджено навчальні плани нового покоління, де практична складова займає більше 50%.

Для відпрацювання умінь і навичок кафедри мають відповідні потребам підготовки фахівців спеціалізовані кабінети; викладачі використовують активні методи навчання для закріплення навичок; є навчально-методичні матеріали для